

پیشینه و پیرنگ معرفت شناسی اسلامی

حسن معلمی

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه: معرفت شناسی تجلی تاریخی

پژوهشکده: حکمت و دین پژوهی، گروه فلسفی: معرفت شناسی،

محقق: حجت الاسلام حسن معلمی

ارزیابان علمی: حجج اسلام علیرضا قائمی‌نیا، محسن...

عبدالحسین خسروپناه و جناب آقای دکتر مهدی قوام‌صفری

موضوع اصلی: معرفت شناسی

موضوع فرعی: معرفت شناسی اسلامی

مدت انجام تحقیق: ۶ سال

پیشینه و پیونگ معرفت شناسی اسلامی

حسن معلمی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

طراح جلد: بیژن صیفوری

چاپ دوم: ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: ویستاپست

سرشناسه: معلمی، حسن، ۱۳۳۸.

عنوان و بدو آور: پیشینه و پیونگ معرفت شناسی اسلامی / حسن معلمی.

مختصات نشر: تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۶.

شخصیات: سری، ۳۸ ص. شابک: 978-964-2982-02-8

وضعیت درست نویسی: فبیا.

یادداشت: سابقه ۱-۲۸۱] همچنین به صورت زیر نویس.

یادداشت: سایه

موضوع شناخت (سفه) - تاریخ.

موضوع: شناخت (سفه اسلامی).

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده بندی کنگره: B.R55/ع85.۳۵

رده بندی دیویی: ۸۹/۱

شماره کتابخانه ملی: ۱۰۸۳۴۴

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، بلاک ۱۰

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۵	چکیده
۱۷	مقدمه
۱۸	تعریف علم
۲۶	تعریف معرفت‌شناسی
۲۷	ضرورت معرفت‌شناسی
۲۸	رابطه معرفت‌شناسی با علوم دیگر
۲۸	۱. رابطه معرفت‌شناسی با منطق
۲۸	۲. رابطه معرفت‌شناسی با فلسفه هستی‌شناسی
۲۹	۳. رابطه معرفت‌شناسی با علوم تجربی
۲۹	۴. رابطه معرفت‌شناسی با عرفان
۳۰	۵. رابطه معرفت‌شناسی با دین‌شناسی و کلام
۳۱	تمایز معرفت‌شناسی با علوم همگن
۳۱	۱. تمایز معرفت‌شناسی با منطق
۳۱	۲. تمایز معرفت‌شناسی با هستی‌شناسی علم
۳۲	۳. تمایز معرفت‌شناسی با روان‌شناسی ذهن و علم
۳۲	معرفت‌شناسی در یونان باستان
۳۲	معرفت‌شناسی در قرون وسطی
۳۳	معرفت‌شناسی در فلسفه جدید

۳۳	سیر تاریخی معرفت‌شناسی
۳۳	مقدمه
۳۴	سیر معرفت‌شناسی در فلسفه غرب
۳۵	معرفت‌شناسی در یونان باستان
۳۸	معرفت‌شناسی در قرون وسطی
۴۱	جمع‌بندی
۴۱	معرفت‌شناسی در فلسفه جدید
۴۳	فلاسفه تجربی (لاک، بارکلی، هیوم)
۴۹	سیر معرفت‌شناسی در فلسفه اسلامی
۶۳	بخش اول: تعریف معرفت حقیقی و امکان آن
۶۵	فصل اول: تعریف معرفت حقیقی
۶۵	مقدمه
۶۶	تعریف معرفت حقیقی
۷۶	واقع و نفس‌الامر
۱۰۳	فصل دوم: امکان معرفت حقیقی
۱۰۵	انواع شک و یقین
۱۰۵	مقدمه
۱۰۶	انواع شک
۱۰۸	انواع یقین
۱۱۱	شکاکیت
۱۱۱	مقدمه
۱۱۲	شبهات و تشکیکات
۱۲۲	پاسخ شکاکیت عام
۱۳۱	شکاکیت در غرب از یونان تا عصر حاضر
۱۳۱	مقدمه
۱۳۱	الف. شکاکیت در یونان باستان
۱۳۳	شکاکان

۱۳۶ نقد شکایات نسبت به علم
۱۳۷ شکاکیت دوره رنسانس
۱۳۹ شکاکیت دکارت
۱۴۰ مراحل شک
۱۴۵ شکاکیت بارکلی
۱۴۷ شکاکیت هیوم
۱۴۹ شکاکیت کانت
۱۵۰ شکاکیت معاصر
۱۵۷ بخش دوم: (مطابقت)
۱۵۹ فصل اول: علم حضوری
۱۵۹ مقدمه
۱۶۰ علم حضوری
۱۶۷ مصادیق علم حضوری
۱۷۵ ملاک علم حضور
۱۸۲ ۱. خطا ناپذیری علم حضور
۱۹۸ ۲. ارجاع علوم حصولی به علم حضوری
۲۱۶ ۳. حقیقت علم حضوری
۲۱۹ فصل دوم: علم حصولی (تصور و تصدیق)
۲۱۹ مقدمه
۲۱۹ اقسام علم حصولی
۲۲۶ اقسام تصورات
۲۳ مفهوم کلی
۲۳۱ مفاهیم جزئی (حسی و خیالی وهمی)
۲۳۵ مثل افلاطون (مفاهیم کلی نزد افلاطون)
۲۴۷ نقد و بررسی
۲۵۱ اقسام مفاهیم کلی (ماهوی - فلسفی - منطقی)
۲۷۲ جمع‌بندی نهایی

- کیفیت دستیابی ذهن به مفاهیم کلی ۲۷۷
۱. کیفیت دستیابی ذهن به مفاهیم ماهوی ۲۷۷
۲. کیفیت دستیابی ذهن به معقولات ثانیه فلسفی ۲۸۷
- اصالت حس یا عقل در تصورات ۲۹۵
- نظریه دوم (عقل‌گرایی) ۲۹۹
- نظریه اول (حس‌گرایی) ۳۰۴
- نظریه حس‌گرایی معتدل ۳۰۵
- اقسام تصدیقات و قضایا ۳۰۹
- اقسام تصدیقات ۳۰۹
- قضیه ۳۰۹
- اقسام قضایا ۳۱۴
- تالیف تحلیلی و ترکیبی ۳۱۸
- ساختار حس در تصدیقات ۳۱۹
- دعاوی پوزیتیویسم ۳۲۱
- نظریه دوم ۳۲۴
- ارزش شناخت ۳۲۹
- تعریف معرفت حقیقی ۳۳۰
۱. مطابقت در وجدانیات ۳۳۲
۲. مطابقت در قضایای منطقی ۳۳۳
- مطابقت در بدیهیات اولیه ۳۳۴
۱. اشکالات نظریه اول ۳۴۰
۲. اشکالات نظریه دوم ۳۴۱
- ارزش شناخت از دیدگاه فلاسفه غرب ۳۴۵
۱. عقل‌گرایی ۳۴۵
۲. تجربه‌گرایی ۳۴۵
۳. پراگماتیسم و عمل‌گرایی - فایده‌گرایی ۳۴۶
۴. انسجام‌گروی ۳۴۷
- وجود ذهنی مطابقت ذهن و عین در مفاهیم ماهوی ۳۴۹

۲۴۹	مقدمه
۲۵۱	وجود ذهنی
۲۷۱	کتابنامه
۲۸۳	نمایه

www.ketab.ir

پیشگفتار

در پرتو پروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم تعالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مترقی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودبآوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌زدگان در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها، مکتب‌ها، بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها شد.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظر به پروزی و نوآوری دربارۀ زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی-پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد

علمی-فکری حسب الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «مطالعات قرآن و حدیث»، «فلسفه»، «کلام»، «عربان» و «منطق فهم دین» است، به منظور تحقق هدف‌های زیر فعالیت می‌کند:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت، کلام و معارف اسلامی؛
۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
۳. ایجاد بستر مناسب برای تعین، پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
۴. پاسخ به شبهه‌های قلبی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
۵. نقد مکتب‌ها و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.

در راستای تحقق هدف‌های فوق، هر یک از گروه‌ها پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود یا محققان رشته دین‌پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به چاپ و نشر می‌رسانند.

موضوع اثری که پیش‌رو دارید از زوایای زیر حائز اهمیت و اولویت می‌باشد؛ نگاهی عام به مباحث معرفت‌شناسی اسلامی و اقدام نمودن به تحلیل، نقد و جمع‌بندی آن‌ها جهت پی بردن به نقاط ضعف و قوت در مباحث معرفت‌شناسی

اسلامی.

این اثر با لحاظ موارد زیر با سایر آثار منتشره تاکنون متمایز می‌شود (یا بی‌بدیل است):

هدف اصلی گروه معرفت‌شناسی از اجرای پژوهش و انتشار این اثر عبارت است از:

اقدامی در راستای ارائه جمع‌بندی و تحلیلی درباره سیر تحول مباحث معرفت‌شناسی تا زمینه‌های پی‌ریزی یک معرفت‌شناسی جامع و مستحکم فراهم گردد.

این تحقیق در تاریخ ۱۳۷۸/۴/۱۶ در دستور کار گروه قرار گرفته و پس از طی مراحل علمی گام‌های علمی و عملی، در تاریخ ۱۳۸۴/۶/۲۸ به تصویب نهایی شورای علمی عمده رسید است. در این جا، شایسته است از حضرات آقایان: حجت‌الاسلام قائمی‌نیا، دکتر قیام صفری، حجت‌الاسلام میری، حجت‌الاسلام خسروپناه که عهده‌دار ارزیابی سیر جناب آقای حجت‌الاسلام حسن معلمی به خاطر انجام این پژوهش سپاسگزاران نمونه و از خوانندگان گرامی استدعا داریم، ما را از نظرات و نقدهای خود بهره‌مند نمایند.

گروه معرفت‌شناسی

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی